

Stockholmstraktens Vatten-Coleoptera.

Tredje tillägget till Dytiscidæ.

(Jfr. Entomol. Tidskr. 1926, p. 178 o. f.)

Av

G. FALKENSTRÖM.

89. *Hydroporus glabriusculus* AUBÉ. I en trakt ej långt från Täby järnvägsstation norr om Stockholm lyckades jag under försommaren 1927 få tag på denna för Sverige nya art. Trakten, som ännu innehåller en hel del kärr och myrmarker, har skänkt mig flera värdefulla fynd av vattenskalbaggar, såsom *Gaurodytes striolatus*, *Hydroporus notatus*, *H. incognitus*, *Deroctes halensis* m. fl. Jag sökte vid tillfället efter *H. notatus*, som mycket riktigt återfanns i ett exemplar.

Fångstplatsen är belägen i själva kanten av en blandskog intill åkermark och utgöres av en c:a 150 kvm täckande grund göl på lerbotten. Den är till största delen igenväxt med *Carex*, *Glyceria* och andra vattengräs med inblandning här och där av *Sparganium*, *Callitriche*, vattenmossor m. m. Gölen övertväres i mitten av en grop, varest mera fritt vatten på ler-slammbotten är förhanden av den myckenhet att *Gyrinus* där kan finna trivsel. Vid en av kanterna finnas några inskärningar i brinken, vari vattnet står över svartmylleslamm. — Under torra år torkar gölen på högsommaren i det närmaste ut så när som på mittgropen, som möjligen står i förbindelse med någon källåder och som tjänar betände kreatur till drickställe.

I någon större mängd torde *H. glabriusculus* nämnda år ej hava förekommit på platsen, ty jag hävade därstädes vid flera olika tillfällen under sommaren, varje gång med ganska grundligt genomsnokande av lämpliga gömställen i gölen, utan att påträffa mer än tvenne exemplar, vilka erhöles vid besöket den 29 maj. Håvinnehållet efter varje hävning slogs som vanligt ut på ett vitt tygstycke, och samtliga vattenbaggar, som ej omedelbart kunde med visshet identifieras, infångades för att hemma passera revy under lämplig förstoring, innan de

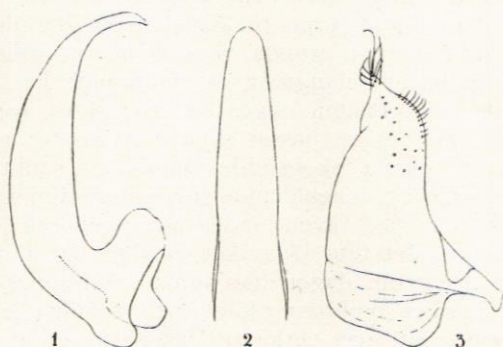
återskänktes sin frihet. Det torde icke vara många exemplar, som häven lyckades infånga, vilka sålunda undgingo att bliva närmare beskådade.

När jag under min granskning av det hemförda materialet första gången fick ett exemplar av denna art under luppen, slog mig omedelbart det främmande i bilden. Uppriktigt sagt, var mitt första intryck icke odelat angenämt, enär jag icke kunde inränga bilden bland dem, som i minnet inpräglats av här förekommande arter, vilka under årens lopp i större eller mindre mängd passerat under mina ögon. Detta var så till vida en allvarlig sak som det ytterst gällde värdet av en undersökningsmetod. För de tabeller över förekomsten av skalbaggar i de olika vattnen, som jag efter hand upprättar, har det för undvikande av rovfångst och skövlande av sällsyntare artbestånd genom dödande »en masse» synts mig nödvändigt att lära exakt känna arterna i levande livet. Identifieringen av vissa *Hydroporus*-arter i preparerat tillstånd tillhör, såsom känt är, det mera beniga slaget av faunistiskt arbete, men det är dock åtskilligt enklare än ett fastställande av arterna i levande tillstånd. Djuren ha i livet ofta ett helt annorlunda utseende med hänsyn till sina vedertagna »karakteristiska detaljer» än uppsatta på nål eller kartong. Dessutom har man icke många ögonblick av stillhet till förfogande för att få syn på en avgörande detalj, ofta vid stark förstoring, vare sig djuret undersökes i vatten eller upptaget på ett urglas. Allt det där kan emellertid med trägen övning inläras, och de få avvikelser från typerna, som aberrationer och deformationer någon gång lämna, bringa numera icke »cirklarne i oordning». När det därför med ens slog slint med identifieringen av djuret i fråga, kändes det några ögonblick påkostande för sjävtilliten, och besvikelsen över ett förgäves arbete var nära. Minst av allt väntade jag ju att här finna en nyhet för vårt land, ett i allmänhet mycket sällsynt djur även där det förut påträffats.

Djuret måste naturligtvis offras. Sedan jag efter dess avlivande fått tillfälle till några minuters skarpare granskning, var det klart och ostridigt, att jag sett rätt — den arten hade jag aldrig förut skådat i levande tillstånd. Dess identifiering erbjöd därefter ingen svårighet.

H. glabriusculus beskrev AUBÉ första gången i den av honom bearbetade Tome V av *Iconographie des Coleoptères d'Europe*, 1836, efter exemplar från finska Lappmarken, vilka sänts honom av greve MANNERHEIM, varvid AUBÉ anför SAHLBERG såsom auctor för arten. Ett par år senare, 1838, beskriver han arten utförligare i sitt arbete *Species general des*

Hydrocanthares et Gyriniens och citerar arten ur föregående arbete med angivande av SAHLBERG-AUBÉ såsom auctorer för arten. I *Enumeratio coleopterorum carnivorum Fenniae* av JOHN SAHLBERG 1875 anför denne likaledes båda dessa personer såsom auctorer för arten med namnet SAHLBERG först och inom parentes. Därjämte nämner J. SAHLBERG, att arten var högst sällsynt och funnen i Torneå Lappmark för flera år sedan av F. SAHLBERG, alltså av hans fader. Jag har sökt taga reda på av vilken orsak d:r SAHLBERGS namn till en början sålunda anfördes såsom artens auctor, men jag har ej lyckats påträffa något stöd härför. Dennes egna arbeten näm-

Hydroporus glabriusculus AUBÉ: Fig. 1. Penis, schräg von der Seite.
Fig. 2. Der Spitzenteil des Penis.
Fig. 3. Die Paramere.

ner intet om denna art. I sin år 1900 utgivna *Catalogus col. faun. fenn.* anför JOHN SAHLBERG endast AUBÉ såsom auctor genom anförandet av detta namns första bokstav efter artnamnet. Numera anges endast AUBÉ såsom artens beskrivare.

Denna art har enligt J. SAHLBERGS sistnämnda arbete påträffats ytterligare på flera ställen i Finland, så att den synes vara utbredd över större delen av detta land. Enligt mig till påseende välvilligt sända exemplar har d:r HARALD LINDBERG nyligen funnit arten jämväl på Åland.

Utanför Finland har arten enligt B. POPPIUS arbete i RÖMERS *Fauna arctica*, Bd. V, 1910 anträffats på Kola-halvön ävensom i Nordväst-Sibirien. I Norge är arten känd från Dovre (Schøyen) enligt uppgiften i GRILLS *Cat. Col. I Insekten-Börse* 1898 meddelar rektor RICHARD SCHOLZ, att han och rektor KOLBE några år förut i byn Panten någon mil från Liegnitz i Schlesien funnit denna art talrikt företrädd. I

SCHENKLINGS Col. Catal. angives Nordamerika jämväl såsom artens hemland.

Såsom synes, har denna art en tämligen vidsträckt utbredning, om än den i allmänhet torde få anses vara mycket sällsynt eller åtminstone av någon orsak svåråtkomlig, där den för övrigt finnes. Det synes mig icke heller omöjligt, att den någon gång kan hava undgått uppmärksamheten och förblandats med mera enfärgade mörka exemplar av *H. striola* (*vitulaformen*).

Beträffande fångstlokalens beskaffenhet är det intressant att konstatera en märkbar överensstämmelse mellan POPPIUS' och SCHOLZ' uppgifter i ovan citerade arbeten. POPPIUS nämner, att han funnit arten på Kolahalvön, där den förekommer i björkkärr med små, grunda, vegetationsfria, stillestående vatten med riklig bottenbeläggning av multnande löv. SCHOLZ meddelar att i byn Panten ligger en kronoskog, som med en udde bestående av ek och hassel skjuter ett stycke in i angränsande åkerfält. I denna skogsudde finnes ett sankt parti med tät björk- och askog, innehållande små vattensamlingar, vilka matas av källvatten med även under högsommaren låg temperatur. På grund av det täta lövverket härskar här under vegetationsperioden även om dagen halvdunkel och hopas såväl i vattnen som på marken omkring rikligt med avfallna löv. Stället går under namn av »das verlorene Wasser» och är enligt SCHOLZ ett verkligt »Eldorado» för koleopterologer. I detta »verlorenes Wasser» påträffades *H. glabriusculus* i stor mängd tillsammans med en annan sällsynthet, *H. elongatulus* STURM, och dessa båda arter voro de talrikast förekommande vattenbaggarne därstädes.

Jämförd med dessa tvenne ganska snarlika fyndplatser för *H. glabriusculus* uppvisar den härvarande ingen mera påfallande överensstämmelse med dem, snarare motsatsen. Då en art givetvis ej kan vidmakthållas på en plats genom mera enstaka exemplar, äro troligen de anträffade individerna endast tillfälliga besökare av vattnet i fråga, och det återstår för mig att upptäcka ståndorten, varpå artens förekomst i dessa trakter är säkrare grundad.

I de här brukliga faunistiska arbetena finnes denna art beskriven endast i JOHN SAHLBERGS ovan citerade arbete av 1875 och detta på latin samt ytterst knapphändigt på tyska i v. SEIDLITZ' Fauna baltica 2:a Ed. I detta senare arbete har arten möjligen förväxlats med ett mera kraftigt behårat exemplar av *H. umbrosus*, enär storleken angives till endast 2,5 mm i längd, vilket är betydligt för kort och som utproportionerat i övriga kroppsdimensioner ger en betydande diffe-

rens mot verkligheten hos ett så litet djur. Såvitt jag kunnat inhämta, saknas, märkligt nog, en nöjaktig beskrivning av denna art på tyska. Då AUBÉS, SHARPS m. fl. beskrivningar torde behöva kompletteras med hänsyn till vissa på senare tid verkställda analyser för *Hydroporus*-arternas särskiljande, skall jag i slutet av denna uppsats lämna en kort beskrivning av denna art och dessförinnan beröra några viktigare detaljer för artens igenkännande.

Först må jag emellertid förutskicka, att jag genom välvillig förmedling av magister HÅKAN LINDBERG i Helsingfors från därvarande museum till påseende erhållit AUBÉS typ-exemplar n:r 85 och från mag. LINDBERG själv 3 exemplar ur hans egen samling till jämförelse, för vilket tillmötesgående jag begagnar tillfället att uttala min stora tacksamhet. Dessutom har jag haft exemplar av denna art, bestämda dels av A. ZIMMERMANN, München, dels av rektor SCHOLZ, Liegnitz, tillsammans 9 st., alla från Panten i Schlesien, vilka jag av dessa båda genom byte förvärvat. Materialet, som jag haft till mitt förfogande, utgör alltså inalles 15 exemplar. Det kan ju synas hava varit mer än tillräckligt, men jag må säga att utan rektor SCHOLZ' generositet att på min begäran om ett par exemplar i stället sända mig 8 st. utmärkt vackra representanter av arten hade jag väl knappast fått kännedom om den könsdimorfism med hänsyn till skulpturen hos denna art, som faktiskt är för handen och vilken ej synes förut vara uppmärksammas.

De båda här tagna exemplaren och samtliga exemplaren från Finland äro hanar. De finska exemplaren har jag givetvis ej kunnat dissekera, men jag tvekar numera icke på deras hanliga kön, sedan jag fått se de 6 honindividerna, som rektor SCHOLZ sände mig och som med varandra helt överensstämma. De senares mikroskulptur, särskilt på täckvingarne, är så fullständigt avvikande från hanarnes motsvarande, att man med hänsyn endast härtill knappast vill anse dem tillhöra samma art. Under det att hanarnes mikroffjäll äro platta, relativt stora, polygonala med fina gränser mot varandra, äro honornas mikroffjäll små, runda, kullriga, med breda inbördes gränser, vilket allt hos honorna ger bilden av en grovt utmejslad mikroskulptur.

Det brukar vara ganska lätt att skilja de båda könen hos en *Hydroporus*-art på tarsledernas olika bredd, varvid den mindre bredden hos honorna brukar framträda särskilt tydligt på mellanbenen. Men hos denna art ha båda könen ovanligt breda tarsled och skillnaden är föga iögonfallande. Såvitt jag kunnat finna, synes den här lättast på andra framtarsledet.

Vad som slog mig vid det första beskådandet av en levande representant för denna art var den, framifrån sett, något tillplattade formen av hela djuret, den tvärvälvda halsskölden och kroppens starka hårlighet. Halsskölden är något nedtryckt runt alla fyra kanterna, varigenom mittpartiet vid lämplig förstoring välver sig upp som en tvärliggande vulst. Hårligheten är snarlik den som *H. planus* eller *H. pubescens* besitter. De långa gulaktiga håren voro på mina exemplar väl bibehållna. Detta är merendels icke så vanligt på *Hydroporus*-exemplar, där håren i allmänhet äro mycket fragila och lätt avfalla särskilt vid mindre aktsam behandling.

I min uppsats i denna Tidskrift år 1922, s. 20 nämner jag på tal om *H. fuscipennis* att jag där funnit ögonfacetterna belagda med en hinna, varigenom jag lätt kunde skilja arten från *H. pubescens*, som saknar sådan beläggning. Det har befunnits vara en värdefull hjälp i flera fall beträffande andra arter att närmare efterse, huru ögonytan sålunda är beskaffad. Hos *H. glabriusculus* ställer sig saken således att en ytterst svag beläggning nog torde vara förhanden, men den är så tunn att den ej döljer facettgränserna utan låter dessa tydligt framträda såsom fina linjer. Därvid förutsättes givetvis att ögonens ovanifrån synliga del är väl rengjord, där så behövs t. ex. genom upprepade penslingar med stark sprit, varvid torra exemplar först må uppmjukas för att penseln ej skall avbryta antennerna.

Slutligen vill jag framhålla att *H. glabriusculus* i sin allmänna habitus ansluter sig till *H. umbrosus* eller i viss mån till *H. striola* av mörkare, enfärgad typ och att den av v. SEIDLITZ i Fauna balt. Ed. 2 anvisade platsen i systemet synes mig vara väl grundad, såvitt det av det yttre kan bedömas.

Beschreibung von *Hydroporus glabriusculus* AUBÉ.

Kopf ziemlich gross, schwarz, oft mit der Mundkante und der queren Scheitellinie rötlich, fein und sparsam punktiert; Augenfaccetten deutlich mit feinen Grenzlinien; Antennen mit gelben Basalgliedern, vom 5:ten Glied an schwarz, 3:es und 4:es Glied etwa gleich gross, deutlich kleiner als das 5:e.

Halsschild ganz schwarz, beinahe ungerandet, ringsum seicht eingedrückt, wodurch die Mitte etwas wulstig emporragt, ringsum dicht und ziemlich kräftig, in der Mitte weniger dicht und feiner punktiert; Seiten des Halsschildes sehr deutlich gerundet, nach vorn und nach hinten verengt, mit stumpfwinkliger, meistens etwas abgerundeter Hinterecke.

Flügeldecken schwarz bis schwarzbraun, mitunter an den Seiten oder wenigstens an den Schultern heller, ziemlich dicht und fein punktiert und mit langen gelben Haaren besetzt; Flügeldecken etwas breiter als das Halsschild, mit diesem einen einspringenden Winkel bildend und gegen die Spitze ziemlich stark verjüngt; Deckenkante vorn deutlich bogig hinaufsteigend.

Körper unten schwarz; Brust und Hinterhüften weitläufig mit grossen, aber seichten Punkten besetzt; zwei erste Abdominalsegmente dichter und kräftiger, Endsegment ziemlich dicht und tief, mitunter fast runzelig punktiert. Vorderbrust zwischen den Vorderhüften mit sehr schwacher Querleiste — Höcker laut GANGLEBAUER —, die mitunter fast ganz verschwindet.

Beine meistens rötlichbraun mit helleren Basalteilen; Vorder- und Mitteltarsen beider Geschlechter ziemlich stark erweitert, beim Weibchen fast ebensoviel wie beim Männchen, mit Ausnahme nur für das zweite Glied des Vordertarsus, wo dasjenige des Männchens deutlich breiter ist.

Die Mikroskulptur oben, besonders an den Flügeldecken, ist bei den Geschlechtern verschieden, wodurch das Männchen mehr glänzend, das Weibchen matt erscheint; bei jenem sind die Mikrofeldchen polygonal, platt, von einandern durch feine Grenzlinien getrennt, bei diesem viel kleiner, rund und gewölbt, mit dicken Grenzlinien.

Grösse $3-3\frac{1}{2}$ mm lang; Form ziemlich schmal, hinten zugespitzt.

Die genannte Länge von $3\frac{1}{2}$ mm bezieht sich auf die hier erbeuteten sowie auf die Deutschen Exemplare. Die zwei Åländischen Exemplare messen $3\frac{1}{4}$ mm an Länge, aber die zwei übrigen Finnländischen Exemplare — also auch das Typ-Exemplar AUBÉ's — sind nur je 3 mm lang.

Es scheint mir, dass die Aussage R. SCHOLZ' in seiner oben zitierten Mitteilung an die Ins. Börse 1898 ganz zutreffend ist, nämlich dass diese Art für ein ungewöhnlich grosser *Hydr. umbrosus* gehalten werden könnte.

Die obenstehenden Figuren der männlichen Copulationsorgane sind nach einem hier erbeuteten Tier gezeichnet worden. Der Penis ist verhältnismässig gross, in seinem Spitzenteil ziemlich gleichschmal, an der Spitze stumpf abgerundet und von der Seite betrachtet ein wenig eingerollt. Die Parameren sind einander gleich, mit kurzer Spitze und an der Basis in eine vergrösserte Chitinplatte erweitert, wodurch sie eine nicht gewöhnliche Form erhalten.
